

Lina Engberg Hansen

Grenseoverskridende litteratur

En sjangeranalyse av Anais Nin og Karl Ove
Knausgård

Hovedoppgave i Allmenn Litteraturvitenskap

Veileder: Øystein Tvede

Mai 2019

Lina Engberg Hansen

Grenseoverskridende litteratur

En sjangeranalyse av Anais Nin og Karl Ove
Knausgård

Hovedoppgave i Allmenn Litteraturvitenskap
Veileder: Øystein Tvede
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Teori og metode	2
Sjangeranalyse	4
Selvframstilling i litteraturen	7
Autentisitet.....	7
Biografisk irreversibilitet.....	8
Virkelighetsbegrepet.....	10
Konklusjon	12
Litteraturliste	14

Innledning:

Selvframstilling er i vinden som aldri før., Litteratur med selvframstilling har vært populært lenge, internasjonale navn som Anne Frank og August Strindberg har blant annet brukt seg selv i sin litteratur. Med forfattere som Vigdis og Helga Hjorth, Karl Ove Knausgård og Agnar Mykle har den slått rot også i Norge. Det å skrive om seg selv blir ikke gjort kun i bøkens verden, men med internett og sosiale medier har det også kommet dagbøker på internett, blogger, og diverse sosiale, som instagram, hvor vi fremstiller oss selv. Det å skrive om seg selv er ikke et nytt fenomen. Det er funnet dagbøker langt tilbake i tid og også krigslogger, memoarer og andre fremstillinger av seg selv gjennom litteraturhistorien. Internett har gjort selvframstillingen enklere. Et enkelt bilde på instagram, en blogg, twittermeldinger, alt dette kan også være en form for selvframstilling.

Sjangerdefinisjonene i litteraturen har utviklet seg mye siden den første litteraturen ble gitt ut. I alle år har filosofer, kritikere og litteraturvitere prøvd å definere hva litteratur er, og også hva som skiller de ulike sjangrene fra hverandre. Noen sjangre har hatt tydelige grenser og klare regler, mens andre har endret seg fra periode til periode. Henrik Ibsen revolusjonerte blant annet dramasjangeren ved å utfordre normene for teateret på 1800-tallet.

Hvilken sjanger en bok har er viktig for forventningene til den. Fremveksten av selvframstilling og virkelighet i romaner har dermed skapt mye debatt. Er disse bøkene virkelig fiksjon? Er de egentlig autentiske? Hvilken sjanger de burde gis ut i og om grensetilfeller burde vært en egen sjanger har også vært oppe til diskusjon. Det har også skapt flere etiske dilemmaer ved at personer ufrivillig har blitt fremstilt i bøker og utlevert til offentligheten. Det er flere bøker som ligger i grenseland mellom fiksjon og sakprosa, hva gjør at noen av de blir utgitt som selvbiografi og dagbøker og andre som romaner? Hva er forskjellen på sakprosaboken Anaïs Nins dagbok 1931-1934 og romanen Min kamp. Første bok. av Karl Ove Knausgård? Kan man med utgangspunkt i Anaïs Nins dagbøker og Karl Ove Knausgårds Min kamp argumentere for at disse opererer under samme litterære sjanger?

Teori og metode:

En sjanger er en type kategori man kan dele blant annet litteratur og film inn i. Det er forskjellige likhetstrekk ved de ulike typene for litteratur og film som avgjør sjangeren, disse er ofte kalt sjangertrekk eller sjangerkrav. Litterære sjangre kan være for eksempel novelle,

dikt eller roman. Sjangeren roman har tre sjangertrekk, den skal være fiksjon, være skrevet som prosa og være lenger enn andre prosafortellinger som noveller (Selboe 2018).

Selvframstilling er enkelt sagt «fremstilling som man gir av seg selv» («Selvfremstilling», u.å.). Den kommer i mange forskjellige former, blant annet klare eksempler som dagbøker, selvbiografier, blogger og memoarer, men også romaner med klare referanser til virkeligheten er selvframstilling. Selvframstilling går på tvers av sjangre, den kan komme både som sakprosa og fiksjon. Jeg bruker litteraturprofessor Arne Melbergs begrep om selvframstilling i *Selskrevet. Om selvframstilling i litteraturen* (2007). Selvframstilling er et samlebegrep for litterære strategier som handler om de mulighetene forfatteren kan bruke «for å vie seg til å erindre, rekonstruere og konstruere seg selv og sitt selv» (Melberg 2007, s. 9). En vanlig ffor selvframstilling er virkelighetslitteraturen som er veldig aktuell for tiden, med blant annet Karl Ove Knausgård og Vigdis Hjort som to norske eksempler. Virkelighetslitteratur blir beskrevet som «skjønnlitteratur som beskriver virkelige hendelser og personer fra forfatterens eget liv, ofte uten større endringer av navn eller andre faktiske opplysninger» («Virkelighetslitteratur», u.å.).

Melberg argumenter også i den samme boken for at det ikke behøver å være et enten-eller i litteraturen. «Den litterære selvframstillingens mestertrope heter både-og» (2007, s. 20). Litteraturen kan både være fiksjon og virkelighet, både konstruksjon og rekonstruksjon (Setningen må uansett gjøres noe med, en «både» for mye). I motsetning til tidligere kritikker hvor man prøvde å definere litteratur som enten fiksjon eller sakprosa mener han at selvframstillingen kan betegnes som både-og.

Jon Helt Haarder har skrevet en bok om performativ biografisme. «Performativ biografisme er forsøg på at interagere diskursivt med virkeligheden og læseren gennem brugen af en diskurs der traditionelt har en empirisk og direkte forankring i den – det biografiske» (Haarder, 2014, s. 9). I denne boken introduserer han også begrepet om «biografisk irreversibilitet». «Det jeg kaller biografisk irreversibilitet, er netop betegnelsen for den formentlig uvilkårlige kobling mellem tekst og afsender vi foretager hvis noget giver os anledning til det» (Haarder, 2014, s. 26). Hvis vi har fått informasjon om avsenderen eller forfatteren av teksten er det vanskelig å se bort i fra denne igjen. I selvframstillingens vesen betyr det at om man vet hvem forfatteren er og har kjennskap til han er det vanskelig å ta han ut av boken igjen. Ved at forfatteren bruker sitt eget navn på hovedpersonen er det vanskelig for leseren å se bort fra dette og lese teksten autonomt, uavhengig av forfatteren.

Gjennom litteraturhistorien har det vokst frem flere forskjellige skoler og strømninger for lesing og tolkning av litteraturen. De kritiske skolene kan deles inn i to hovedgrupper for tilnærming til litteraturen, heteronom og autonom. De heteronome kan også kalles for kontekstavhengige og betyr at de også tar inn konteksten i litteraturvurdering. Hvem som har skrevet teksten og når den kom ut er relevant for analysen og fortolkningen for disse retningene. Teksten står ikke alene men i sammenheng med både kultur og samfunnet rundt og også hva slags person som har skrevet teksten. En autonom tilnærming kan også kalles for en kontekstuavhengig tilnærming til litteraturen. Her er teksten det eneste som betyr noe, den er autonom. Kun det som står i teksten kan tas med i vurderingen og hvem som har skrevet teksten er helt irrelevant.

Her skal jeg først bruke begrepene om sjanger for å analysere og sammenligne sjangertrekkene ved Anaïs Nin dagbok 1931-1934¹ og *Min kamp*. Første bok². Deretter vil jeg bruke performativ biografisme og biografisk irreversibilitet for å si noe om typen litteratur dette er og hvordan den kan leses. Kontekstavhengig og kontekstuavhengig lesing vil også bli brukt for å gi ulike perspektiver på begge bøkene. Begrepene til Arne Melberg vil bli brukt som en overordnet beskrivelse og forståelse av verkene og for å prøve å finne fellestrekk ved verkene.

Sjangeranalyse:

Anaïs Nin var en forfatter som levde mellom 1903 og 1977. Hun ble født i Frankrike, men levde store deler av livet i USA. Hun skrev dagbok hele livet og da dagbøkene først skulle publiseres ble deler av den sensurert og detaljer om blant annet hennes kjærlighetsliv ble fjernet. Hennes ektemann på den tiden, Hugh Guiler, blir ikke nevnt i denne utgivelsen. Han og noen andre ba selv om å bli utelatt fra utgivelsen. Denne første, sensurerte utgivelsen ble kalt *The diary of Anaïs Nin* og omhandlet årene 1931-1934. Det kom etter hvert flere utgivelser av de senere årene også og Nin ble snart et feministisk ikon og hun reiste rundt for å møte tilhengere og holde foredrag. *Anaïs Nin dagbok 1931-1934* handler om Anaïs Nin sitt liv i disse fire årene. Sentralt i boken er hennes vennskap med forfatteren Henry Miller og hans kone June, i tillegg til samtaler og møter med psykoanalytiker Otto Rank. Hun skriver om hendelser og samtaler i sin hverdag, i tillegg til diverse tanker og følelser hun har.

¹ Heretter kalt *Anaïs Nins dagbok*

² Heretter kalt *Min kamp*

Karl Ove Knausgård er en norsk forfatter som ble født i 1968. Han er mest kjent for sin romanserie *Min kamp 1-6*, men har også gitt ut romaner som *Ute av verden*, *Om høsten* og *Om vinteren*. Som første debutant noensinne vant han Kritikerprisen i 1998 for *Ute av verden*. Han har blitt en omdiskutert person i Norge og er blitt en person mange har et forhold til. *Min kamp* (2009) handler om oppveksten til Karl Ove på 1980-tallet med ungdomsårenes opp- og nedturer. En stor del av boken omhandler også farens død og omstendighetene rundt den. Han forteller om personlige og private hendelser og om tanker og følelser rundt det som skjer.

Boken er blitt definert og utgitt som en roman av forlaget og forfatteren, selv om den har klare selvbiografiske tendenser. Hovedkarakteren heter Karl Ove Knausgård og de fleste andre karakterene i boken er ekte personer fra livet hans, portrettert under eget navn. I tillegg har boken en første person forteller som forsterker inntrykket av at det er forfatteren som selv forteller historien sin. I motsetning til en dagbok eller selvbiografi kommer derimot ikke hendelsene i boken i kronologisk rekkefølge, men hopper i tid flere steder. Et annet fiksjonsgrep han bruker er retrospektiv teknikk. Han bruker ved det tilbakeblikk for å fortelle historien, blant annet når han skal fortelle om omstendighetene rundt sin fars død. «Selv var jeg nesten tretti år gammel da jeg så en død kropp for første gang» (Knausgård, 2009. s. 225) skriver han før han noen sider senere skriver «[t]re dager tidligere, i to-tiden på ettermiddagen hadde Yngve ringt meg» (2009. s. 228). Her forteller han først hvordan det var å se sin far død, før han går tilbake i tid til da han fikk telefonsamtalen med dødsbeskjeden. Dette er et vanlig grep brukt i flere forskjellige typer litteratur, hvor man skaper spenning ved å fortelle hvordan man kom seg fram til denne hendelsen. Knausgård forteller først at han så sin fars døde kropp før han forteller hvordan han døde. Det kan skape en spenning for leseren hvor man lurer på hvordan hans far døde og hva som skjedde før. Et vanlig grep for å skape spenning i en historie, men et vanskelig grep når man skriver en dagbok. I en dagbok skriver man ned hendelsene som et inntrykk av at de ble skrevet enten mens det skjer eller like etter. Retrospektiv teknikk i en dagbok vil da gå bort fra dette og vise til at hendelsene ble skrevet om i etterkant i stedet for.

Likevel bruker også Anaïs Nin tilbakeblikk i sin dagbok. Hun forteller om at hun skal møte sin far igjen, som forlot familien da hun var barn. Da forteller hun om barndommen sin og hvordan de levde hos hennes besteforeldre i Spania før de flyttet til USA (Nin, 1977, s. 233). I motsetning til Knausgård bruker hun ikke tilbakeblikk som et spenningsskapende grep, men for å fortelle og forklare sitt forhold til sin far. I stedet for å bruke tilbakeblikk som et litterært grep, bruker hun det som bakgrunnskunnskap for hendelsene som kommer.

Nin har i likhet med Knausgård skrevet en bok med seg selv i hovedrollen og med fremstillinger av faktiske personer. Det er første person forteller med en intern synsvinkel, altså at historien fortelles fra synspunktet til fortelleren. Det er Anaïs Nins sin historie vi får lese og hennes versjon av alt som skjer. Hva de andre tenker og føler får vi kun vite hvis Anaïs Nin selv har fått vite det. Dette er typisk for en dagbok. Likevel har den også trekk fra andre sjangere. I tillegg til skildringer av hverdag har den også innslag fra andre type tekster. Blant annet har hun lagt ved et brev som hun titulerer «brev til Henry» (Nin, 1977, s. 234) og hun skriver også inn en tekst hun har fått fra sin far (1977, s. 256). Det er i tillegg flere passasjer i boken som har mer essayistiske tendenser enn fremstilling av hverdag. Hun tar i bruk troper og skildringer som er vanlige for skjønnlitteratur. Blant annet beskriver hun stemmen til dr. Rank på denne måten, «sin skarpe wiener-aksent, innhyllt de presise, klare franske ordene i noe skurrende tysk, som om ordene var tygget, lik enden på sigaren hans, og ikke fløy fritt ut av munnen, som en fugl ut av et bur» (1977, s. 308). En skildring som er utypisk for en dagbok, men typisk for romaner. «Som en fugl ut av et bur» er en trope som blir kalt sammenligning og som er en vanlig trope i både lyrikk og skjønnlitteratur.

Begge verkene har sjangertrekk fra både sakprosasjanger og skjønnlitterære sjangere. Disse grensetilfellene mener Arne Melberg vi bør kalle for prosa. «I alle hendelser trenger vi en terminologi som hjelper oss - og Kulturrådet - med å håndtere den livskraftige litteraturen som verken er (bare) fiksjon eller (bare) sakprosa» (Melberg, 2008). Hvilken sjanger en bok har er viktig på flere punkter. Når man som leser lurer på hvilken bok man skal velge går man ofte etter hvilken sjanger det er. Enten om man vil lese en krimbok, en biografi, noe om romantikk eller en faktabok om et spennende tema. Sjangeren er en kategori som forteller oss noe om hva slags type bok det er. I tillegg er det forskjellige innkjøpsordninger for sakprosa og fiksjon, bibliotek og forlag har sine definisjoner og for litteraturvitenskapen som fagfelt hjelper det å ha klare, definerte sjangre. Ved å kalle grensetilfellene for prosa vil Melberg at vi skal få en klarere definisjon på en tendens i litteraturen som kommer til kort i enten sakprosasjangeren eller den skjønnlitterære.

Litteraturkritiker i dagbladet Cathrine Krøger skriver et innlegg hvor hun går imot Melberg. Hun mener prosabegrepet ikke vil ha så stor betydning for de skjønnlitterære forfatterne, men kan utgjøre stor forskjell for forfattere som Åsne Seierstad. Hennes bøker som er basert på virkelige hendelser, men skrevet på en skjønnlitterær form, ville mistet store deler av den dokumentariske spenningen om de hadde mistet sakprosabegrepet (2004).

Selvframstilling i litteraturen

Autentisitet

Debatten rundt virkelighetslitteratur og grensetilfellene går ikke bare på definisjoner. Det er også flere som diskuterer rundt troverdigheten til forfatterne. Hvordan kan vi vite om forfatteren skildrer virkelighet?

Min kamp er en del av virkelighetslitteraturen og Knausgård har uttalt at alt i boken er sant. Hovedpersonen bærer hans eget navn og de andre karakterene i bøkene har også ekte navn, han bruker levende modeller. Det var først i voksen alder han fant ut at han ville fortelle denne historien. I motsetning til Anaïs Nin som skrev dagboken sin etter hvert som ting skjedde baserer Knausgård seg på hukommelsen sin. Dermed erindrer han hendelsene flere år etter de skjedde i stedet for like i etterkant. Det gjør at troverdigheten hans settes mer på prøve. Hvor mange detaljer klarer man egentlig å huske fra sin egen barndom? Er det mulig å vite nøyaktig hvem som sa hva når, og hvor det skjedde, fra alle hendelser i livet sitt?

Knausgård innrømmer selv at deler av *Min kamp* er fiksjon. I samtale med Hans Olav Brenner sier han «med en gang man begynner å skrive bevegelser, rom, replikker, så blir det fiksjon» (NRK, 2010, 12:15). Han forteller at han har en visuell hukommelse og husker omtrent alle rom han har vært i og hvordan de ser ut, men ikke nødvendigvis hva som skjedde der. Det han derimot husker er stemningene og tonen mellom samtalepartnerne og det er det han prøver å formulere. Det er det som er sannheten i boka, ikke nødvendigvis alle detaljene han skildrer. «Det er jo ikke virkelighet liksom» (NRK, 2010, 14:20) sier han og viser til noe av grunnen til at boken blir definert som en roman.

Ved å kalle boken for en roman forteller han leseren at boken skal leses som skjønnlitteratur, det vil si som fiksjon. Det gjør både at han ikke trenger å fortelle alt som skjedde så korrekt som mulig, og han trenger heller ikke ta noe hensyn til personene han fremstiller. Han bruker ekte personer i boken sin og forteller om ganske private og personlige ting som skjer med dem. Ved å kalle boken for en roman kan han si omtrent hva han vil uten å bekymre seg. «Vil man gjøre maksimal skade uten å risikere straff, så skriv en roman.» skriver Ingunn Økland i en artikkel hos Aftenposten (2016). I artikkelen retter hun kritikk mot bruken av levende modeller i skjønnlitteraturen. I og med Knausgård skriver fiksjon kan han legge til hendelser og karaktertrekk til levende modeller uten konsekvenser for han selv. Bruken av levende modeller i offentlige bøker kan skape etiske dilemmaer. Blant annet har Knausgårds fremstilling av sin far skapt reaksjoner hos deler av familien.

Personene som blir utlevert har ingen kontroll over hva det står eller hvor mange som vil lese det. Når levende modeller blir portrettert i en offentlig bok er det mange av leserne som kan kjenne til dem, men som likevel ikke vet sannheten. Knausgård forteller sin historie som han selv husker den, det betyr ikke nødvendigvis at den er sann. Det han opplevde på en måte kan noen andre oppleve på en helt annen måte. «Det er ei bok full av insinuasjoner, usannheter, feilaktige personkarakteristikker og utleveringer [...] uttaler «14 berørte familiemedlemmer» i et leserinnlegg i klassekampen i etterkant av utgivelsen av *Min kamp* (2009). Boken skapte stor debatt når den kom ut og leserinnlegget er et av innleggene i denne debatten. «De berørte ønsker ikke å være manipulerte statister i Karl Ove Knausgårds depressive univers» (2009). De levende modellene er bare statister i boken til Knausgård og har ingen kontroll over det.

Biografisk irreversibilitet

Ved at boken har så mange tilknytninger til virkeligheten er det vanskelig å skille mellom hva som faktisk er sant og hva Knausgård har lagt til av fiksjon. «Den farlige blanding av virkelighet, fantasi og usannheter er det umulig for en leser eller anmelder å separere.» («14 berørte familiemedlemmer», 2009). Ved at Knausgård har blitt en kjent forfatter for oss og familiemedlemmer har uttalt seg om sin rolle i romanene er det blitt en biografisk irreversibilitet for leseren. Det å nå se bort fra det biografiske ved romanen som man har fått vite fra både forfatter og øvrige i media blir vanskelig. Det er vanskelig for en leser å vite hva som er funnet opp og hva som faktisk er basert på virkeligheten. Ved at man kjenner til forfatteren og hans uttalelser om at *Min kamp* er basert på virkeligheten tilegner leseren virkelighet til romanen. Jon Helt Haarder mener at man bør se bort fra dette når man leser romaner selv om det er vanskelig. En leser bør prøve å fortrenge informasjonen de har fått utenfor teksten og ikke gi det noe verdi i lesingen av boken. Det betyr likevel ikke at det slutter å eksistere, men det er fortrenget (2014, s. 20).

Men hva om man ikke har denne bakgrunnskunnskapen om Knausgård og familien hans, vil man lese romanen på samme måte? For å kunne lese *Min kamp* er det ikke noe krav om å kjenne til hovedpersonens bakgrunn eller liv. Man kan fint lese boken som en fiksjonsroman og tenke at alle karakterene er funnet opp. Det er når man får vite noe om hvem forfatteren er eller noe om karakterene i boken at det er vanskelig å se bort fra det igjen. Det er det som er biografisk irreversibilitet.

Knausgård er en kjent forfatter og har vært mye i media. Dette gjør at det er mange i Norge som har kjennskap til han og vet hvem han er. Dermed kan man også vite hvem personene i

boken er og de blir ufrivillig utlevert til mennesker som har et kjennskap til dem. For oss nordmenn er Anaïs Nin mindre kjent enn Knausgård³ som gjør at færre har et forhold til henne. Lesere i dag har lettere for å ikke vite noe om Nin på forhånd og dermed lese teksten autonomt. Ved at man ikke vet mer om forfatteren enn navnet kan man lese teksten uten å tenke over hva som er virkeligheten. Det var nok vanskeligere på tiden da boken faktisk ble gitt ut, da Anaïs Nin etter hvert ble et ganske kjent navn og hennes venn Henry Miller også var en kjent forfatter. Mange ville lese dagboken da den kom ut fordi de visste at hun hadde flere berømtheter i sin vennskapskrets (Nin, 1977, s. 6-7).

Boken hennes er gitt ut som en dagbok, en sakprosabok. Ved at det står at det er en dagbok får leseren en forventning til boken. I boken *Litteratur, introduktion til teori og analyse* skriver Per Stounbjerg «Vi møder altid en tekst i en kontekst» (Kjældgaard et.al 2013, s. 130). Det vi vet om boken på forhånd vil prege vår lesing av den. At boken er gitt ut som dagbok kan gi en forventning om at dette er sanne nedskrivelser fra et levd liv. Om leseren har fått anbefalt boken fra noen andre kan det også skape en forventning om at det er en bra bok. Leser man boken i forbindelse med litteraturstudier kan man ha et annet blikk på den enn om man skulle lest den for fornøyselsens skyld. Konteksten man får vite om boken i, og kunnskapene man har om boken på forhånd vil ofte prege lesingen av den. Det gjelder også sjangerbegrepet. Ved at Nin bryter med sjangertrekkene til dagboken bryter hun også med forventningene leseren har til boken.

Hvordan en bok blir lest og analysert kan også avhenge av hvilken kritisk skole som prøver å analysere den. Kontekstavhengige litterære strømninger, som biografismen og nyhistorismen, velger å ta med konteksten og forfatteren i sin analyse og vurdering av teksten. I Nins tilfelle vil denne lesingen skille seg fra den kontekstuavhengige, som nykritikken, som kun ser på teksten. Kontekstavhengig lesning innebærer å ta kunnskap om forfatteren og hennes samtid med i betraktningen av boken. Det at hun er gift og at det bare er et utvalg av dagboken kan påvirke innholdet i teksten. Ved å lese dagboken som kontekstuavhengig kan man gå glipp av disse nyansene ved boken, men legger mer vekt på hva som faktisk står der. Det at hun er gift er ikke nødvendigvis viktig for analysen. Boken er likevel et viktig psykologisk verk om en kvinnes liv på 1930-tallet. Forskjellig lesing av boken kan her gi svært forskjellige analyser.

³ Ved et raskt søk på både Anaïs Nin og Karl Ove Knausgård på google på norske sider får man omtrent 11 100 resultater på Nin og 199 000 resultater på Knausgård.

For Knausgårds del er det vanskeligere for kritikere å lese den kontekstuavhengig da han er kjent for mange. En kontekstuavhengig lesning vil likevel gi en noenlunde lik analyse som en kontekstavhengig. Han utelater lite fra boken og det er ikke store hemmeligheter man har fått vite om som ikke står i boken. Da han fikk brageprisen for *Min kamp* i 2009 var likevel det at han skrev fra virkeligheten noe juryen satte pris på (Hverven & Dahlberg, 2009). En kontekstuavhengig lesing av *Min kamp* vil gå glipp av virkelighetsreferansene i boken, noe som kan være av stor betydning for en analyse av den.

Virkelighetsbegrepet

Lesing av en dagbok vil for mange gi forventninger om virkelighet og sannhet i boken. Det vil si at uansett hvilken kunnskap man har om Anaïs Nin i utgangspunktet, vil man fra nå av legge til alt man får vite om i boken til hennes liv. Samtaler hun forteller om, steder hun har vært og mennesker hun møter vil for leseren være virkelighet. Selv om man ikke kan vite om det faktisk er sant det hun skriver. Anaïs Nin skrev dagbok gjennom hele livet sitt. Hun trengte ikke basere seg på hukommelsen sin, men skrev ned hendelser og tanker omtrent i det det skjedde.

Jeg lever mer på tiden. Det som erindres senere, virker ikke så sant. Jeg har et slikt behov for sannhet! Det må være dette behov for umiddelbar nedtegnelse som driver meg til å skrive nesten samtidig med at jeg lever, før det blir forandret av avstand eller tid. (Nin, 1977, s. 82)

Denne «umiddelbare nedtegnelse» gjør at boken virker mer troverdig og autentisk. Hun prøver ikke huske ting som skjedde for 25 år siden, men skriver de ned omtrent i det de skjer. Ved å skrive i presens som hun gjør i flere passasjer i boken får hun det til å virke som hun skriver ned hendelsene mens det skjer. Dette skaper en litterær effekt mener Melberg, «den insisterende presensframstillingen [bidrar] til at det intensive nærværet oppleves som en litterær effekt» (2007, s. 107). Leseren får et inntrykk om at de er tilstede i hendelsene og observerer det samtidig som at det skjer. Som hun skriver selv kan minner forandres etter hvert som tiden går og det blir vanskeligere å huske detaljene riktig.

Det er likevel steder i boken hvor også hun må ty til erindring og hukommelse for å skrive ned historien sin. Under samtaler med psykoanalytikeren dr. Rank får hun beskjed om å slutte å skrive dagbok. Han mener den er skadelig for romanfatteren Anaïs Nin og får henne til å legge fra seg dagbokskrivningen. Hun tar den likevel opp igjen og velger da å fortelle i boken om hendelsene og samtalene som skjedde mens hun ikke skrev. «Alt dette har jeg måttet

skrive i tilbakeblikk. Ut fra knappe notater. Hukommelsen» (1977, s. 324). Likevel forteller hun hendelsene som hun selv husker dem, og prøver å fortelle sannheten. Hvert fall sin egen versjon av sannheten. Ved å skrive en dagbok som hun gjør og gi den ut som det, forteller man leseren at man skriver noe som er fra virkeligheten. Hun forteller sin sannhet. Hun skriver hvordan hun opplevde sin egen historie.

Nin ga ut sine dagbøker i et utvalg hvor sentrale deler var sensurert. Klarer den likevel å vise fram en sann historie om virkeligheten? Presenterer Anaïs Nin sin virkelige hverdag i dagboken sin, er den helt sann? «[...] en dagbok alltid består av et utvalg hendelser og tanker og erindringer" (Melberg, 2007, s. 105). Dette gjør at Nins bok ikke er spesiell innenfor sjangeren, men det er likevel en viktig problematikk. Dagboken hevder den er sann ved å bli gitt ut som dagbok, en sjanger kjent for å være virkelig og sann. Når det da er, ved Nins tekster, valgt ut hvilke deler som skal vises frem klarer man ikke gi et helt bilde av virkeligheten. I Nins tilfelle er hennes ektemann helt utelatt i utgivelsen. Vi får dermed ikke et helt sant bilde av hvem hun er. Blant annet ville kanskje hennes møter med andre menn blitt sett på i et annet lys hvis man visste at hun var gift. Selv om hun prøver å fortelle sannheten får vi ikke hele virkeligheten. Det hun forteller kan være sant, men leseren får ikke hele historien. Her kommer også den biografiske irreversibiliteten inn igjen. Hvis man i etterkant av å ha lest dagboken får vite at Nin hadde en ektemann under årene hun skrev om, vil man ofte få et nytt syn på hendelsene. Ved å lese dagboken på nytt med den informasjonen kan man lese den annerledes og få ny informasjon ut fra den samme teksten. Leser man dagboken for første gang og vet om bakgrunnen og historien til Anaïs Nin fra før er det vanskelig å glemme det igjen. Selv om man prøver.

Heller ikke ved Knausgård får vi hele sannheten eller et sant bilde av virkeligheten. Han forteller her sin historie som han husker den, men vi får bare se en side av saken. Som «14 berørte familiemedlemmer» sitt leserinnlegg i Klassekampen (2009) viser, er det kun Knausgård sin versjon av sannheten vi får. De andre i boken kan ha helt andre oppfatninger av de samme hendelsene. Det er ikke en objektiv sannhet vi får se, det er en subjektiv og personlig sannhet. Det betyr ikke at den er mindre sann for det. Det å være autentisk handler om individets sannhet om seg selv, der troverdighet handler om fremstillingen av seg selv ovenfor andre (Simonet-Tenant, 2018). Knausgård og Nin er autentiske i det at de forteller sin historie sånn de opplevde den, det er deres sannhet.

Anaïs Nin har ikke skrevet en klassisk dagbok som man vanligvis ser for seg en dagbok er. Mange har skrevet en dagbok i løpet av sitt liv, hvor man fortalte fra dag til dag hva som

hadde hendt den dagen. Nin har skrevet en mer litterær dagbok. Ved at hun i tillegg til skildringer av hverdagshendelser også har lagt ved beskrivelser av omgivelser og sine egne tanker og følelser. Dagboksjangeren har også blitt en vanlig sjanger innenfor fiksjonen, hvor forfatteren skriver boken som en dagbok, men hvor hovedpersonen og handlingen er ren fiksjon. Dagboken er ikke lenger bare noe man skrev for seg selv, den blir også brukt for å skape en litterær effekt. Det å lese en roman skrevet som en dagbok gjør at leseren kan føle seg nærmere karakteren ved å lese noe som i utgangspunktet er en privat tekst. Dagboken har gjennom historien hatt en privat og hemmelig karakter, noe som kan være forankret hos leseren og dermed skaper denne effekten om å lese noe som egentlig er privat. Det blir dermed også et litterært grep forfatteren velger å bruke.

Både Anaïs Nin og Karl Ove Knausgård har skrevet bøker som kan sies å ligge i grenselandet mellom sakprosa og fiksjon. Selv om de er utgitt under hver sin sjanger, henholdsvis dagbok og roman, har de begge litterære sjangertrekk som stammer fra begge typer av litteratur.

Knausgård bruker virkeligheten og sannheten som et litterært grep, mens Nin bruker troper og skildringer fra skjønnlitteraturens verden. De velger begge å utfordre sjangerbegrepet.

Konklusjon:

Knausgård og Nin har begge skrevet bøker som bryter med forventningene leseren har til sjangeren deres. De har begge to en fot i hver sjanger og bruker sjangertrekk fra både sakprosa og fiksjon. Det er likevel vanskelig å argumentere for at Knausgård kunne utgitt sin som selvbiografi. Han prøver å fortelle sin versjon av sannheten, men med flere skjønnlitterære grep og deler som er fiksjon stemmer nok roman som sjanger godt. Hans utlevering av personene rundt han ville nok også blitt vanskeligere å gi ut hvis han hevdet at boken var sakprosa.

Nins bok utgir seg for å være sann og vi får hennes versjon av sitt eget liv. Det at dagboksjangeren har kommet som en egen skjønnlitterær sjanger gjør at det er enklere å lese denne som fiksjon. Det at den er basert på et virkelig liv gir likevel et eget perspektiv på boken. At en ekte person faktisk har skrevet og gitt ut denne dagboken sin gir et unikt innblikk i livet til en kvinne på 1930-tallet. Dette er ikke bare noe hun har funnet på, men hun levde faktisk dette livet hun skildrer. Selv om det er fullt mulig å fjerne det biografiske ved dagboken og lese den skjønnlitterært, er det ikke sikkert man burde.

Biografisk irreversibilitet gjør at det er vanskeligere å lese Nin som fiksjon hvis man har fått noe kunnskap om henne fra før. Dog er hun ganske lite kjent utenfor litteraturvitenskapens dører og det er nok mange som kan lese boken hennes uten å tenke over det biografiske ved den. De har begge også skrevet ned sin egen versjon av sannheten, som ikke nødvendigvis er virkeligheten. Dermed kan det også leses som fiksjon. Knausgårds bok er utgitt som en roman, og er ikke så ulik Nin sin og de bør dermed kunne ha samme sjanger. Hvilken sjanger en forfatter velger for sitt verk sier noe om hvilke forventninger den vil at leseren skal ha til boken. Ved å utfordre de sjangrene kan man også utvikle litteraturen videre.

Da Henrik Ibsen skrev sine samtidsdramaer på 1800-tallet revolusjonerte han dramasjangeren. Han blir kalt for det moderne dramaets far. Teateret i tiden før Ibsen var preget av antikke forbilder og hadde klare regler. Blant annet skulle ikke komedie og tragedie blandes. Disse reglene valgte Ibsen å ikke følge og han var med det med på å endre denne sjangeren. Ved at forfattere velger å gå imot strømninger og retningslinjer i sjangrene sine kan litteraturen fortsette å utvikle seg. Hvor hadde teatersjangeren vært i dag hvis ikke blant annet Ibsen hadde gått i bresjen for en ny type drama. Han har blitt en av tidenes mest spilte dramaforfattere, mye fordi han turte å utfordre normene og reglene. Det å utfordre fastsatte normer og sjangertrekk er det som gjør at litteraturen utvikler seg.

Både Nin og Knausgård er med på å utfordre fastsatte normer og regler for sjangrene sine og utvikler dermed litteraturen videre. Likevel er de to forskjellige sjangre og burde være to forskjellige sjangre. All litteratur er ikke lik og de ulike sjangrene representerer ulike ting. Selv om Knausgård og Nin har skrevet hvert sitt verk som kunne vært samme sjanger, bør de være to forskjellige. Ikke bare for å skille mellom de to, men fordi de representerer to ulike sider ved litteraturen. For også i litteraturen er det viktig med mangfold.

Litteraturliste:

- Haarder, J. H. (2014). *Performativ biografisme*. København: Gyldendal
- Hverven, M. & Dahlberg, M. O. (2009, 19. november) Dette er årets Brageprisvinnere. *NRK, Kultur*. Hentet fra <https://www.nrk.no>
- Kjældgaard, L. H., Møller, L., Ringgaard, D., Røsing, L. M., Simonsen, P. & Thomsen, M., R. (2013). *Litteratur. Introduktion til teori og analyse* (2. utg.). Aarhus: Aarhus universitetsforlag.
- Knausgård, K. O. (2009). *Min kamp. Første bok*. Oslo: Forlaget Oktober
- Krøger, C. (2004, 23. februar). Sjokk på blindern. *Dagbladet, kultur*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no>
- Melberg, A. (2007). *Selvskrevet: Om selvframstilling i litteraturen*. Oslo: Spartacus Forlag
- Melberg, A. (2008, 28. februar). Fiksjon og virkelighet. *Dagbladet, kultur*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no>
- Nin, Anaïs. (1977). *Anaïs Nins dagbok 1931-1934*. Oslo: J. W. Cappelsens Forlag AS
- NRK (2010). *Stille før stormen: Et møte med Karl Ove Knausgård*. [Videoklipp] Hentet fra <https://tv.nrk.no/serie/bokprogrammet/2010/MKTF01000910/avspiller>.
- Selvframstilling. (u.å.). I *Det Norske Akademis ordbok*. Hentet fra <https://www.naob.no/ordbok/selvframstilling>
- Selboe, Tone. (2018, 27. juli). Roman. I *Store norske leksikon*. Hentet 13. mai 2019 fra <https://snl.no/roman>
- Simonet-Tenant F. (2018) Autentisitet. I Simonet-Tenant F. (red.) *Dictionnaire de l'autobiographie* (s. 75). Paris: Champion Classiques
- Virkelighetslitteratur. (u.å.). I *Det Norske Akademis ordbok*. Hentet fra <https://www.naob.no/ordbok/virkelighetslitteratur>
- Økland, I. (2016, 24. september). Litteraturen er på villspor. *Aftenposten, Kultur*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no>
- «14 berørte familiemedlemmer» (2009, 3.oktober). *Klassekampen*, Schøitz og Knausgård. *Klassekampen*

